

ARCHIWUM ARCHIDIECEZJALNE W POZNANIU W ROKU 2002

I. SPRAWY ORGANIZACYJNE

4 lipca 2002 r. zmarł dyrektor Archiwum Archidiecezjalnego w Poznaniu ks. dr Konrad Lutyński. Z Archiwum związany był od 1974 roku, najpierw – od 1976 r. – jako kustosz, następnie pełnił obowiązki dyrektora (1991), w końcu został dyrektorem tejże Instytucji (1996).

W naszej pamięci pozostanie na zawsze, jako człowiek szlachetny, uczynny, pełen wewnętrznego ciepła i życzliwości. Niestrudzony, bardzo aktywny historyk, archiwista i badacz dziejów Archidiecezji Poznańskiej.

1. Sprawy personalne

W skład zespołu pracowników Archiwum Archidiecezjalnego w Poznaniu wchodziło 9 pracowników etatowych:

ks. dr Konrad Lutyński – dyrektor (zm. 4 VI 2002 r.)
ks. mgr lic. Roman Dworacki – dyrektor (od 26 VIII 2002 r.)
ks. dr Leszek Wilczyński – kustosz
ks. mgr Michał Mietliński – archiwista (zatrudniony od 4 lutego 2002 r.)
mgr Magdalena Kadziszewska – archiwistka
mgr Ewa Tyniecka – opracowanie bazy komputerowej
Bogusława Mruk – opracowanie bazy komputerowej
Sławomir Leszczyński – konserwacja zbiorów archiwalnych
br. Sebastian Kozłowski – magazynier
Alicja Młot – sprzątanie (1/2 etatu)

w ramach zleceń w Archiwum byli zatrudnieni pracownicy pozaetatowi:
mgr Elżbieta Szymił – opracowanie zbiorów bibliotecznych
mgr Emilia Roszyk – katalogowanie nowych wydawnictw
Gabriela Rutkowska-Niedźwiedzińska – opracowanie bazy komputerowej
mgr Józef Malinowski – opracowanie zbioru: Spuścizny Osób Prywatnych

Hubert Holas – praca w ramach służby zastępczej od dnia 1 września 2002 r.

2. Sprawy lokalowe i magazynowe

Nadal pozostawał nierozwiązany problem ciasnoty pomieszczeń magazynowych (magazyn archiwalny na I piętrze i magazyn biblioteczny na II piętrze) i przestrzeni ekspozycyjnych dla potrzeb dydaktycznych.

W lutym 2002 r. zlikwidowano pracownię reprograficzną, tworząc pracownię naukową (w pomieszczeniu pracowni wymalowano ściany, założono specjalne żaluzje). Ponadto w tym samym okresie wyłożono nową wykładzinę na korytarzu archiwum.

29 lipca 2002 r. oczyszczono pomieszczenie w piwnicy, przygotowując je na magazyn pomocniczy. Pomieszczenie jest suche i spełnia warunki do przechowywania czasowego w nich choćby dubletów bibliotecznych.

II. ZASÓB ARCHIWALNY

Archiwum Archidiecezjalne ciągle powiększało swoje zbiory, przyjmując nowe nabytki archiwalne od instytucji kościelnych, parafii oraz osób prywatnych (duchownych, świeckich). Zasób archiwalny powiększył się w roku 2002 o 273 jednostki archiwalne.

Nabytki roku 2002 stanowią:

1. Olejniczk Franciszek, ks.; sygn. SOP 186, 12 j.a., dar
2. Przyłuski Józef, ks.; sygn. SOP 188, 1 j.a., dar
3. Piszczek Alojzy, ks.; sygn. SOP 187, 14 j.a., dar
4. Bąk Tadeusz; sygn. SOP 189, 1 j.a., dar
5. Bąk Wojciech; sygn. SOP 190, 1 j.a., dar
6. Mielniński Roman, ks.; sygn. SOP 191, 42 j.a., dar
7. Klauziński Franciszek, ks.; sygn. SOP 192, 2 j.a., dar
8. Janasik Stanisław, ks.; sygn. SOP 127, 5 j.a., dar
9. Lewandowski Henryk, ks.; sygn. SOP 195, 1 j.a., dar
10. Dybowski Mieczysław, ks.; sygn. SOP 196, 1 j.a., dar
11. Raczyński Edward; sygn. SOP 170, 1 j.a., dar
12. Subera Ignacy, ks.; sygn. SOP 194, 1 j.a., dar
13. Wawrzyniak Franciszek, ks.; sygn. SOP 168, 25 j.a., dar
14. Putz Narcyz, ks.; sygn. SOP 203, 1 j.a., dar
15. Kandulski Władysław, ks.; sygn. SOP 182, 1 j.a., dar
16. Kaczmarek Konrad, ks.; sygn. SOP 183, 1 j.a., dar
17. Klebba Józef, ks.; sygn. SOP 185, 1 j.a., dar
18. Michałek Roman, ks.; sygn. SOP 197, 2 j.a., dar
19. Dąbrowski Stefan, rektor UP; sygn. SOP 198, 1 j.a., dar
20. Janasik Szczepan, ks.; sygn. SOP 199, 1 j.a., dar
21. Januchowski Franciszek, ks.; sygn. SOP 200, 1 j.a., dar
22. Haber Marian; sygn. SOP 201, 12 j.a., dar
23. Rolewski Kazimierz, ks.; sygn. SOP 204, 2 j.a., dar
24. Marcinkowski Arnold, ks.; sygn. SOP 205, 3 j.a., dar
25. Ussas Bronisław, ks.; sygn. SOP 206, 1 j.a., dar
26. Szumigala Emil, ks.; sygn. SOP 207, 1 j.a., dar
27. Wolniewicz Czesława; sygn. SOP 209, 39 j.a., dar
28. Król Marian; sygn. SOP 210, 5 j.a., dar
29. Pospieszalski Karol, profesor UAM; sygn. SOP 174, 22 j.a., depozyt
30. Żychliński Aleksandr, ks.; sygn. SOP, 1 j.a., dar
31. Ginał Helena, siostra; sygn. SOP, 1 j.a., dar
32. Mueller Czesław; sygn. SOP 153, 2 j.a., dar
35. Starygród – archiwalia parafii (1709-1804), sygn. PA, 2 j.a.
36. Chojnica – archiwalia parafii (1778-1994), sygn. PA, 8 j.a.

Dopływy do istniejących zespołów archiwalnych:

1. Katolicki Związek Kobiet; sygn. KZK, 13 j.a.
2. Śpikowski Władysław, ks.; sygn. SOP 167, 5 j.a.
3. Nowacki Józef, ks.; sygn. SOP 130, 20 j.a.

Ewidencją zasobu (księgę nabytków archiwalnych) prowadził ks. dr Leszek Wilczyński. Uzupełniał także na bieżąco ewidencję spuścizn (SOP) w pamięci komputera.

III. NAUKOWO-TECHNICZNE OPRACOWANIE MATERIAŁÓW ARCHIWALNYCH

Przez cały rok wprowadzano dane inwentarzowe do komputerowej bazy danych.

Wpisano następujące zespoły:

- (0001) D perg; Dokumenty – Zbiór Ogólny – Dokumenty Pergaminowe, 8 j.a.
- (0014) AC; Konsystorz Generalny w Poznaniu – Acta Causarum, 316 j.a.
- (0016) ANA; Konsystorz Generalny w Poznaniu – Acta Notariorum Apostolicorum, 24 j.a.
- (0017) Co. Proc.; Konsystorz Generalny w Poznaniu – Constitutiones Procuratorum, 3 j.a.
- (0018) Dep. Test.; Konsystorz Generalny w Poznaniu – Depositiones Testium, 15 j.a.
- (0019) Sent; Konsystorz Generalny w Poznaniu – Sententiae, 3 j.a.
- (0020) EL; Konsystorz Generalny w Poznaniu – Elenchi, 10 j.a.
- (0021) F; Konsystorz Generalny w Poznaniu – Formularia, 6 j.a.
- (0022) Subs Char; Konsystorz Generalny w Poznaniu – Subsidium Charitativum, 16 j.a.
- (0023) ACV; Konsystorz Generalny w Poznaniu – Varia 34
- (0024) Off P; Konsystorz Generalny w Poznaniu – Officialatus Posnaniensis, 24 j.a.
- (0026) Rep; Konsystorz Generalny w Poznaniu – Repertoria, 36 j.a.
- (0027) CP; Kapituła Katedralna w Poznaniu – Kopiarze (LIBRI PRIVILEGIORUM), 11 j.a.
- (0028) CP; Kapituła Katedralna w Poznaniu – Summariusze (SUMMARIA), 12 j.a.
- (0029) CP; Kapituła Katedralna w Poznaniu – Księgi Beneficjów (LIBRI BENEFICIORUM), 1 j.a.
- (0030) CP; Kapituła Katedralna w Poznaniu – Registry (REGESTRA ACTORUM), 5 j.a.
- (0031) CP; Kapituła Katedralna w Poznaniu – Księgi granic (LIMITES GRANITIES), 9 j.a.
- (0032) CP; Kapituła Katedralna w Poznaniu – Rewizje dóbr biskupich i kapitulnych (LIBRI REVISIONUM ET GRANICIERUM), 46 j.a.
- (0037) CP; Kapituła Katedralna w Poznaniu – Protokoły sesji i czynności kapitulnych (ACTA ACTORUM CAPITULI), 10 j.a.
- (0080) OA; Biskupi i arcybiskupi poznańscy, 3293 j.a.
- (0082) KA II; Akta ogólne kościołów parafialnych, filialnych i kaplic, 1990 j.a.
- (0084) KM; Kapituła Metropolitalna, 1641 j.a.
- (0088) SD; Arcybiskupie Seminarium Duchowne, 438 j.a.
- (0089) AW; Archiwum Archidiecezjalne w Poznaniu (Archiwum, Muzeum, Biblioteka), 1 j.a.
- (0092) PA; Parafie, 3177 j.a.
- (0098) KSS; Katolicka Szkoła Społeczna w Poznaniu, 30 j.a.
- (0104) AIK; Archidiecezjalny Instytut Akcji Katolickiej, 629 j.a.
- (0106) KSMM I; Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży Męskiej (1917 – 1939), 945 j.a.
- (0107) KSMM II; Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży Męskiej (1945 – 1949), 1048 j.a.
- (0108) KSMŻ I; Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży Żeńskiej (1919 – 1939), 181 j.a.
- (0111) ZR; Katolicki Związek Robotników Polskich, 672 j.a.
- (0114) NIAK; Naczelny Instytut Akcji Katolickiej, 231 j.a.
- (0115) KZMM; Katolicki Związek Młodzieży Męskiej, 2 j.a.
- (0116) KZMŻ; Katolicki Związek Młodzieży Żeńskiej, 267 j.a.
- (0118) OP; Opieka Polska nad Rodakami na Obczyźnie, 63 j.a.
- (0119) WO; Dział wydawniczy „Ostoja”, 310 j.a.
- (0120) ZKU; Związek Kapłanów – Unitas, 176 j.a.
- (0122) LH; Letnisko Księży – Hel, 19 j.a.
- (0125) ZM; Związek Misyjny Polek, 10 j.a.

(0134) ZKM I; Archiwum Związku Polskich Kawalerów Maltańskich (1923-1939), 249 j.a.
(0143) SOP; Zbiory spuścizn prywatnych, 210 j.a.

W roku sprawozdawczym kontynuowano prace kontrolno-ewidencyjne zgodności katalogu ksiąg metrykalnych (inwentarza mikrofilmów) z zawartością mikrofilmów. Sprawdzono 945 mikrofilmów. Przy tej okazji rozpoczęto tworzenie nowej bazy danych dotyczących ksiąg metrykalnych.

Do użytku wewnętrznego Archiwum Archidiecezjalnego stworzono komputerową wersję katalogu inkunabułów, liczącą 2050 pozycji.

W okresie od początku lipca do końca października 2002 roku w Archiwum Archidiecezjalnym w Poznaniu – w dziale Zbiorów Specjalnych, w zbiorze o nazwie Spuścizny Osób Prywatnych (SOP), przeprowadzono prace archiwalne i ewidencyjne. Do zbioru SOP włączono spuścizny, które były przechowywane w magazynach Archiwum Archidiecezjalnego, a dotąd nie były opracowane.

W dniach od 5 do 17 sierpnia 2002 r. w celu zewidencjonowania zasobu archiwalnego SOP przeprowadzono kontrolę zgodności ewidencji wykazywanych w spisie SOP z 1999 r. jednostek archiwalnych z zawartością magazynów. Chodziło o podstawową orientację w stanie rzeczowym i ilościowym przechowywanych archiwaliów w zbiorze SOP. W miarę możliwości podjęto prace profilaktyczne, ważne z punktu widzenia wieloletniego przechowywania materiałów archiwalnych.

Podczas opracowania spuścizn kierowano się podstawowymi zasadami zawartymi w instrukcji archiwalnej, najczęściej dziś stosowanej w instytucjach gromadzących tego typu archiwalia: *Wytyczne opracowania spuścizn archiwalnych po uczonych*¹. Opracowanie materiałów taką metodą jest bardzo wskazane, jednak należy podkreślić, że wymaga dużego nakładu pracy i czasu.

Przed przystąpieniem do porządkowania spuścizny archiwista zapoznawał się w miarę możliwości z wszystkimi dostępnymi informacjami o spuściznie i jej twórcy. W tym celu wykorzystywano istniejący w archiwum system ewidencyjno-informacyjny, tzn. księgę nabytków i dokumentację spuścizny dotyczącą jej przejęcia. Danych o twórcy zespołu najczęściej poszukiwano w encyklopediach, słownikach biograficznych, monografiach, Elenchusach. Większość spuścizn składała się z materiałów luźnych, dlatego przed przystąpieniem do prac porządkowych dokonywano przeglądu wstępnego zawartości spuścizny. Jeżeli istniał tymczasowy spis, sprawdzano jego zgodność z opracowywanym materiałem. Jeżeli materiały spuścizny miały porządek nadany jej w całości lub częściowo przez twórcę i porządek ten odpowiadał podstawowym warunkom dostępności materiałów, utrzymywano go albo w miarę możliwości odtwarzano w dalszej pracy.

Na tym etapie prac szczególną uwagę zwracano na stan zachowania archiwaliów. Należy stwierdzić, iż pod względem fizycznym stan ten jest na ogół dobry, niekiedy nawet bardzo dobry, ale równocześnie niemały jest odsetek akt uszkodzonych przez przechowywanie w złych warunkach. Napotymano na papierze trudne do usunięcia rdzawobrunatne plamy, które prowadzą do szybkiego niszczenia akt. Powodem tego jest fakt, iż akta spinał się prawie zawsze za pomocą metalowych spinaczy i zszywek i umieszczane w skoroszy-

¹ Wytyczne opracowania spuścizn archiwalnych po uczonych, Warszawa 1990.

tach. Tak więc elementy metalowe zostawały usunięte. Stwierdzono ponadto, że w przekazanych do Archiwum materiałach nie występują ślady działań bakterii lub grzybów.

Kolejną czynnością porządkową była segregacja wstępna materiałów spuścizny, w czasie której podstawowym zadaniem opracowującego było wydzielenie materiałów zespołu archiwalnego, czyli oddzielenie go od dokumentacji nie mającej charakteru archiwalnego i dokumentacji nie zespołowej. Pamiętać należy, że przekazana do archiwum spuścizna winna zawierać wyłącznie materiały archiwalne, które posiadają trwałe znaczenie dla badań naukowych. W toku segregacji napotymano często na materiały nie mające charakteru dokumentacji archiwalnej. Wyłączało się ze spuścizny również materiały nie związane z nią merytorycznie, materiały i przedmioty nie mające charakteru archiwalnego oraz pozbawione trwałej wartości naukowej. Rzadko podczas opracowywania podejmowano proces brakowania akt. Do brakowania przeznaczano ewentualnie teksty powielane, czyste kartki papieru. Podkreślić należy, iż brakowanie odbywało się każdorazowo po wspólnej naradzie ks. dra Leszka Wilczyńskiego i archiwisty opracowującego spuściznę, po zakończeniu prac porządkowych w zespole. Wyżej wymienionymi metodami opracowano 28 spuścizn. W momencie podjęcia prac ewidencyjno-porządkowych zbiorów SOP zawierał 182 spuścizny.

Według stanu na dzień 18 grudnia 2002 roku Archiwum Archidiecezjalne w Poznaniu posiada około 39 m.b. materiałów archiwalnych w postaci spuścizn. Materiały te są zawarte w 210 zespołach w ciągu sygnatur od SOP 1/1 do SOP 210/1. Na 210 zgromadzonych spuścizn, 172 zespoły to materiały kapłanów (w tym 7 arcybiskupów i biskupów), pozostała część prezentuje archiwalia osób świeckich (społeczników, ludzi nauki i kultury).

W wyniku przeprowadzonej kontroli zgodności ewidencji 182 spuścizn archiwalnych wykazywanych w spisie SOP z 1999 r. z zawartością magazynów ustalono:

- stwierdzono brak zespołów o następujących sygnaturach SOP: 168 (Lossow), oraz jednostek: 141/9, 10, 11; 144/89;
- wszystkie pozostałe zespoły odpowiadają swoją zawartością wspomnianemu spisowi
- archiwalia zgromadzone są w teczkach i mają zapewnione odpowiednie warunki, co umożliwia długie ich przechowywanie w dobrym stanie.
- materiały archiwalne znajdują się na drewnianych regałach i są ustawione na półkach pionowo – sposobem bibliotecznym.
- akta są przechowywane w odpowiednim pomieszczeniu, odpowiednio zaciemnionym i oświetlanym, temperatura też odpowiada podstawowym wymagom, tzn. 14-18°C, zostaje zachowana odpowiednia wilgotność pomieszczenia – tzn. 50-60% RH
- stwierdzono ponadto, że w archiwaliach nie występują ślady działań bakterii, grzybów lub owadów.
- obok masowo występującego papieru, w spuściznach przechowywana jest (w niewielkiej ilości) dokumentacja dźwiękowa: taśmy magnetofonowe, dyskiety oraz płyty CD. Są one odpowiednio zabezpieczone w opakowaniach tekturowych.

Przy okazji wykonywanej kontroli, przeprowadzono działania profilaktyczne, mające na celu zabezpieczenie przechowywanych w magazynie spuścizn (tzn. od SOP 1 do SOP 145). Przepakowano wiele jednostek do nowych, wykonanych z twardego kartonu o odpowiednich wymiarach teczek. Chronią one lepiej od kurzu i uniemożliwiają łamanie się archiwaliów. Do wszystkich jednostek dołączono metryczki dla czytelników korzystających z archiwaliów.

W czerwcu 2002 r. w zakresie opracowania komputerowego powrócono do płyt CD z inwentarzami i przygotowano je do zamieszczenia w Internecie (kompresja do formatu „gif” – maksymalnie zmniejsza objętości pliku – gwarantujące szybki dostęp do dokumentu). W tym samym czasie poszerzono serwis strony Archiwum Archidiecezjalnego: [www. arch...](http://www.arch...) I tak, w sieci Internetu, pojawiły się następujące pliki:

INFORMATOR O ZASOBIE AAP, otwierany w programie Microsoft Word, z wykorzystaniem przeglądarki,

INWENTARZE W SKANACH – zawierające ponad 4 tys. skanów (są to 34 zespoły), zeskanowane w graficznym formacie „gif”,

INWENTARZE W BAZIE (35 zespołów odpowiednio przygotowanych przez firmę ZIGZAG, która wykonała takie czynności, jak:

1/ export tabel accessa do pliku tekstowego

2/ poddała plik konwersji na polskie znaki – zastosowanie kodowania ISO 8859-2

3/ zaimportowała plik do bazy danych MySQL i zamieściła na swoim szybkim serwerze (od tej chwili Archiwum korzysta z serwera firmy ZIGZAG). Tak utworzona „baza inwentarzy” daje możliwość wyszukiwania według określonych kategorii (kluczowe słowa, daty...).

Od czerwca do września 2002 r. uporządkowano, zeskanowano, poddano wstępnej obróbce cyfrowej (kadrowanie, jasność, kontrast) i nagrano na płyty CD-R zbiory fotograficzne wchodzące w zakres istniejącego zespołu FO (utrzymując klasyfikację tematyczną zgodnie z inwentarzem FO). Plikom cyfrowym nadano nowe sygnatury umożliwiające przetwarzanie ich w komputerowych bazach danych. Ogółem zapisano ponad 1000 plików graficznych na 14 płytach CD-R.

Opracowano także 15920 fotografii w 385 albumach fotograficznych (spis z natury obejmujący temat fotografii oraz liczbę ilustracji z rozbiciem na fotografie czarno-białe, kolorowe, druki oraz grafikę artystyczną) z albumów fotograficznych po abpie Antonim Baraniaku, bpach Franciszku Jedwabskim i Tadeuszu Etterze.

Ponadto wstępnie wydzielono archiwalia wchodzące w zakres zespołu GR (grafika).

IV. KONSERWACJA ZASOBU

W 2002 r. dokonano całościowej konserwacji 5 ksiąg:

AZ 4/14 – Wągrowiec; Calendarium monasterii Wągrowiensis (363 karty + oprawa)
/bardzo zniszczona/

PM 63/3 – Dobrzyca 1672-1745 (131 kart + oprawa)

PM 200/1 – Odolanów 1711-1743 (118 kart + oprawa)

PM 200/1a – Odolanów 1746-1776 (4 karty + oprawa)

PME – Kirchen Buch der Gemeinde Lukatz, vol II, 1846-1876, bez sygn.

V. BIBLIOTEKA

Biblioteka pozostawała pod opieką mgr Elżbiety Szymiłowej, która zajmowała się opracowaniem bibliotecznym książek i czasopism, zakupami, wpisami do inwentarza, a także ewidencją wypożyczeń z księgozbioru podręcznego.

Prace porządkowe w zbiorach czasopism polegały na ich oczyszczeniu, myciu zakurzonych półek, a następnie na aktualizowaniu opisów katalogowych – poprzez porówny-

wanie ich z dotychczasowymi. Ponadto rozpoczęto wprowadzanie informacji o czasopismach do ewidencji komputerowej; w roku 2002 wprowadzono 1353 tytuły czasopism.

W trakcie powyższych prac wyłoniono egzemplarze wymagające oprawienia i wykonano czynności związane z przekazaniem do prywatnej introligatorni oraz z odbiorem oprawionych 228 woluminów. Czasopisma, których nie można było oprawić ze względu na ich stan lub niekompletność roczników umieszczano w opisanych uprzednio teczkach, wykonanych na zlecenie.

W trakcie prac nad czasopismami wyłączono zbędne dublety. Niektóre z nich zostały przekazane do Biblioteki Seminarium Duchownego w Poznaniu.

Utrzymywano kontakt z wydawcami i księgarnią „Kapitałka” – stałym dostawcą książek i prenumerowanych czasopism. Księgozbiór powiększył się w ciągu roku 2002 o ponad 100 tytułów książek i czasopism. Stan księgozbioru wynosi 8940 woluminów.

VI. UDOSTĘPNIANIE I POPULARYZACJA ZASOBU

1. Pracownia naukowa

Ze zbiorów Archiwum Archidiecezjalnego korzystało 1805 użytkowników, w tym badania genealogiczne przeprowadzały 1054 osoby (186 czytelników korzystało z mikrofilmów i książek metrykalnych po raz pierwszy), inne kwerendy archiwalne przeprowadziło 751 osób, w tym 142 osoby korzystały z materiałów archiwalnych po raz pierwszy.

Załatwiono 491 kwerend dla użytkowników, w tym 435 kwerend genealogicznych oraz 38 kwerend archiwalnych i innych.

W II poł. 2002 r. sfotografowano część zbiorów archiwalnych w celu publikacji uzyskanych zdjęć w dziele zbiorowym pod redakcją Marka Derwicha i Adama Żurka: *Polska. Dzieje cywilizacji i narodu*. Wykorzystano 13 manuskryptów, 3 starodruki, 11 pieczęci i 3 dokumenty.

2. Wypożyczenia

4 marca 2002 r. Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu zwróciła wypożyczone materiały:

1. Sacrum Poloniae Millennium Archidiecezji Poznańskiej 966 – 1966. (album ze zdjęciami niepublikowanymi) – 0/167/66

2. Z księdzem Prymasem w ostatniej Jego drodze 28-31. 05. 1981 r. (teczka zdjęć ponumerowanych 2-19)

3. Teczka zdjęć Episkopatu (6 szt.)

4. Luźne zdjęcia z Millennium w Poznaniu (10 szt.)

5. Akt Oddania Narodu Polskiego 1966 r. (album). Michigan 1967.

Były to wypożyczenia na wystawę poświęconą Kardynałowi Stefanowi Wyszyńskiemu, zorganizowaną przez Bibliotekę Uniwersytecką w Poznaniu, pt.: „Prymas Tysiąclecia” od dnia 7 września do 15 października 2001 r. Wystawa – zorganizowana w ramach obchodów Roku Prymasowskiego – została przygotowana przez Bibliotekę Uniwersytecką, Wydział Teologiczny UAM i Archiwum Archidiecezjalne. Wystawa prezentowała postać Prymasa Tysiąclecia od lat jego młodości, poprzez okres wojenny, zmagania w okresie prób rozbicia Kościoła w Polsce. Przedstawiony został program Prymasa wyrażający się w Ślubach Jasnogórskich, Wielkiej Nowennie, obchodach Tysiąclecia Chrztu Polski. Szczególną uwagę poświę-

cono obchodom Tysiąclecia w Poznaniu w 1968 roku, wykorzystując nie znane dotąd zdjęcia przechowywane w zbiorach Archiwum Archidiecezjalnego. Ostatnia część wystawy poświęcona została działalności Prymasa w latach 1956-1978 oraz wydarzeniom lat 1978-1980.

Ponadto wypożyczono:

28 sierpnia 2002 r. wypożyczono Stowarzyszeniu Archiwistów Polskich w Szczecinie:

1. Przemysł I obdarza całkowicie wolnościami wsie biskupstwa i kapituły poznańskie..., Gniezno, 24 kwietnia 1252 r. (sygn. Dk perg. 3)
2. Akta Kapituły Poznańskie, 30 czerwca 1515 r. – 8 kwietnia 1524 r. (sygn. CP 35)
3. Król Zygmunt Stary pozwala bpowi poznańskiemu Janowi Lubrańskiemu na wykupienie dóbr koronnych Stawiszyn..., Kraków, 12 maja 1518 r. (sygn. Dk perg. 229)
4. Andrzej Opaliński, bp poznański, eryguje w kościele parafialnym św. Wojciecha w Poznaniu altarz NMP uposażoną przez Macieja Mydlarza; Poznań, 18 czerwca 1618 r., (sygn. Dk perg. 144)

Były to wypożyczenia na wystawę archiwalną pt.: Skarby Archiwów Polskich, zorganizowaną w ramach IV Powszechnego Zjazdu Archiwistów Polskich w Szczecinie we wrześniu 2002 r.

3. Pokazy

Dnia 9 kwietnia przedstawiono historię oraz zapoznano ze zbiorami Archiwum Archidiecezjalnego ks. arcybiskupa Stanisława Gądeckiego. Ksiądz arcybiskup został także wprowadzony po budynku Archiwum.

Dnia 2 lipca zaprezentowano historię archiwum, najciekawsze archiwalia oraz omówiono główne działania Archiwum 18-osobowej grupie bibliotekarzy z Litwy, Ukrainy, Białorusi i Czech. Organizatorem tej wycieczki naukowej była „Wspólnota Polska”.

4. Popularyzacja w mediach i publikacjach

20 lipca 2002 r. w Radiu Plus ks. dr Leszek Wilczyński brał udział w rozmowie poświęconej kard. Mieczysławowi Ledóchowskiemu w związku z 100 rocznicą śmierci. W rozmowie wspomniano m. in. o organizowanej sesji naukowej oraz omówiono materiały archiwalne po kardynale w zbiorach Archiwum Archidiecezjalnego.

30 lipca 2002 r. na falach Radia Plus ks. dr Leszek Wilczyński w audycji pt.: „Archiwum w sieci” omówił podstawowe zagadnienia związane z nową stroną internetową Archiwum Archidiecezjalnego, podkreślając nowatorski sposób prezentowania własnego zasobu.

16 września 2002 r. w Radiu Plus ks. dr Leszek Wilczyński udzielił wywiadu poświęconego IV Powszechnemu Zjazdowi Archiwistów Polskich w Szczecinie (12 i 13 września 2002) i udziału w tym Zjeździe Archiwum Archidiecezjalnego w Poznaniu.

Archiwum Archidiecezjalne w Poznaniu, podobnie jak wiele instytucji archiwalno – naukowych w Polsce, boryka się z trudnościami finansowymi. Aby zrównoważyć budżet co roku wydany zostaje dwustronny, ścienny kalendarz katolicki w nakładzie 30 tys. egzemplarzy. Pełni on przede wszystkim rolę promocyjną i informacyjną. Na 2002 rok w ramach cyklu maryjnych sanktuariów w Wielkopolsce wydano: kościół w Lubasz (z obrazem Matki Bożej Królowej Rodzin). W tym też roku przygotowano (maj – czerwiec) kalendarz na rok 2003, prezentujący Borek na Zdzieżu – Sanktuarium Matki Bożej Pocieszenia.

Ks. dr Leszek Wilczyński w 2002 r. przygotował do druku publikację pt.: „Działalność Diecezjalnych Instytutów Akcji Katolickiej w latach 1930-1939. Na podstawie materiałów

Archiwum Archidiecezjalnego w Poznaniu”. Opracowanie jest prezentacją działalności Archidiecezjalnych i Diecezjalnych Instytutów Akcji Katolickiej (AIAK i DIAK) w Polsce. Powstała ona na bazie akt przesłanych przez poszczególne AIAK i DIAK do Naczelnego Instytutu Akcji Katolickiej (NIAK) w Poznaniu, w latach 1930 – 1939. Oprócz zarysu historii poszczególnych Instytutów Akcji Katolickiej, zważywszy zły stan zachowania dużej części archiwaliów NIAK, praca przybliży zawartość zespołu akt zgromadzonych w Archidiecezjalnym Archiwum w Poznaniu.

VII. KONFERENCJE, SESJE NAUKOWE

1. Sesje organizowane przez Archiwum Archidiecezjalne w Poznaniu

2 grudnia 2002 r. w Auli Arcybiskupiego Seminarium Duchownego w Poznaniu odbyła się sesja naukowa: *Wobec Kościoła i Ojczyzny. Kardynał Mieczysław Ledóchowski (1822-1902)* pod patronatem ks. arcybiskupa Stanisława Gądeckiego, Metropolity Poznańskiego.

Mijające w roku 2002 dwie rocznice: stuosiemdziesięciolecia urodzin oraz stulecia śmierci (22 VII 1902) Kardynała Ledóchowskiego postanowiono uczcić konferencją, zorganizowaną wspólnie przez Wydział Teologiczny Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Komisję Teologiczną Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk oraz Archiwum Archidiecezjalne w Poznaniu. Inicjatorem zorganizowania sesji był ks. dr Leszek Wilczyński, kustosz Archiwum Archidiecezjalnego w Poznaniu oraz wiceprzewodniczący Komisji Teologicznej PTPN.

Sylwetkę Kardynała Ledóchowskiego przypomniał uczestnikom sesji najpierw J. E. Ks. Arcybiskup Stanisław Gądecki w homilii wygłoszonej podczas uroczystej Mszy świętej, celebrowanej w Katedrze Poznańskiej w dniu 2 grudnia 2002 r., o godzinie 9-ej. Po złożeniu kwiatów przy sarkofagu i pomniku abpa Ledóchowskiego uczestnicy uroczystości przeszli do Auli Arcybiskupiego Seminarium Duchownego, gdzie po otwarciu sesji i powitaniu rodziny Kardynała Ledóchowskiego oraz gości zostały wygłoszone następujące referaty:

1. Mieczysław hr. Ledóchowski z Wiednia: „...aby pozostał nasz ślad”;
2. Prof. dr hab. Jerzy Pietrzak (z Wrocławia): „Kardynał Ledóchowski jako Prymas Polski”;
3. ks. dr Ambroży Andrzejak (Poznań): *Kardynał Ledóchowski jako prefekt Kongregacji Rozkrzewiania Wiary (1892-1902)*;
4. O. Dr Piotr Neumann OCD (Poznań): *Kardynał Ledóchowski w świetle kronik poznańskich karmelitanek bosych*;
5. Ks. prof. dr hab. Zygmunt Zieliński (Katolicki Uniwersytet Lubelski): *Geneza kandydatury Mieczysława Halki-Ledóchowskiego na arcybiskupstwo w Gnieźnie i Poznaniu*;
6. Dr Anna Marciniak (Poznań): *Źródła do biografii kardynała Mieczysława Ledóchowskiego*;
7. Dr Ligia Wilk (Poznań): *Sarkofag i pomnik arcybiskupa Ledóchowskiego i jego twórcą*.

Pierwszej części sesji przewodniczył J.E. ks. Arcybiskup Marian Przykucki. Po przerwie południowej obrady prowadził ks. Michał Maciołka z Księgarni Św. Wojciecha. W konferencji uczestniczyli nadto księża biskupi Stanisław Napierała i Zdzisław Fortuniak, niektórzy wykładowcy Wydziału Teologicznego UAM, Siostry Urszulanki, pracownicy

archiwów i bibliotek naukowych Poznania i Wielkopolski. Wśród znamienitych gości, oprócz przedstawicieli rodziny Ledóchowskich z Wiednia i z Gdańska, sesję zaszczyliła swoją obecnością doktor Wanda Błęska.

Konferencję zakończyła projekcja filmu o kardynale Mieczysławie Ledóchowskim, nakręconego z okazji odsłonięcia jego pomnika w Ostrowie. Referaty wygłoszone podczas sesji zostały złożone do druku w „Poznańskich Studiach Teologicznych”.

2. Konferencje organizowane poza Archiwum Archidiecezjalnym w Poznaniu

W okresie sprawozdawczym ks. dr Leszek Wilczyński reprezentował Archiwum Archidiecezjalne w Poznaniu na IV Powszechnym Zjeździe Archiwistów Polskich w Szczecinie (12 i 13 września 2002). Wygłosił tam wykład: Internet w Archiwum Archidiecezjalnym w Poznaniu. Ponadto Archiwum Archidiecezjalne w Poznaniu włączyło się w organizowanie w ramach IV Powszechnego Zjazdu wystawy archiwalnej (zob. pkt. 6 b).

VIII. WSPÓŁPRACA Z INSTYTUCJAMI

Prowadzenie przez Archiwum Archidiecezjalne w Poznaniu podstawowych prac, takich jak gromadzenie, opracowywanie i udostępnianie materiałów archiwalnych oraz prowadzenie działalności naukowej wymaga utrzymywania kontaktów i współpracy z licznymi placówkami naukowymi, archiwalnymi i bibliotecznymi na terenie Poznania i w Polsce. Wzajemne kontakty miały różny charakter i zakres, przybierając rozmaite formy współpracy naukowej i organizacyjnej.

Współpraca, w omawianym roku, łączyła Archiwum Archidiecezjalne z Wydziałem Teologicznym UAM, Instytutem Historii UAM, Archiwum Państwowym w Poznaniu (ta instytucja udzielała pomocy w ramach przygotowania archiwaliów do wystawy IV Zjazdu Archiwistów). Z Archiwum PAN współpracowano w zakresie wzajemnej wymiany informacji o zasobach i metodach opracowywania archiwaliów z działu SOP. Ponadto współpracowano z Poznańskim Towarzystwem Przyjaciół Nauk i Biblioteką Raczyńskich. Dzięki tak prowadzonej współpracy Archiwum Archidiecezjalne brało aktywny udział w życiu naukowym w Poznaniu.

LESZEK WILCZYŃSKI

BADANIA ARCHEOLOGICZNE NA OSTROWIE TUMSKIM W POZNANIU W 2002 ROKU

5 maja 2003 roku na spotkaniu Komisji Teologicznej Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk został przedstawiony wykład prof. dr hab. Hanny Kóčka-Krenz: Badania archeologiczne na Ostrowie Tumskim w 2002 roku. Wykład odbył się w siedzibie PTPN w sali posiedzeń, przy ul. Seweryna Mielżyńskiego 27/29.

Prowadzący posiedzenie ks. dr Leszek Wilczyński przywitał zebranych gości, szczególnie serdecznie pozdrawiając autorkę wystąpienia. Na wstępie przypomniał, iż od roku 1999, kiedy to odsłonięto pierwsze relikty pałacu Mieszka I, poznańscy archeolodzy co roku, po każdym sezonie wykopaliskowym, prezentują wyniki badań na Ostrowie Tum-